

## Najaarsconferentie BGS

Ik ben Dick van Kampen, predikant in Rotterdam en voorzitter van het Beraad Grote Steden. We zijn vandaag bij elkaar rond het thema "De wijkgemeente als partner." De vraag is dan direct: "Hoe overstijgen we het niveau van Sesamstraat, dat al decennia lang alle kinderen van Nederland oproept tot sa-men-wer-ken?" Samenwerken – waar draait dat eigenlijk om?

Ik wil u een paar overbekende zinnen voorlezen die wel wat ouder zijn dan Sesamstraat, uit de nagelaten aantekeningen van Prediker: Prediker 4:9-12

In de praktijk, kom ik deze zinnen het meest tegen als tekst voor een huwelijksviering. Uiteraard vanwege dat samen slapen en warm worden en vanwege dat "drievoudig snoer" dat ik nogal eens heb horen uitleggen als de relatie van twee gelieven en hun God.

Het is de vraag, of deze romantische uitleg in het verlengde van Predikers leefwereld ligt. De Nieuwe Vertaling van vers 10 - "Wanneer twee vrienden samen zijn en een van beiden valt....." - speelt die romantisch-individualistische uitleg overigens in de kaart.

De context van Prediker is veel weerbarstiger. Het gaat over zwoegen, vallen, overvallen worden. kou leiden. De metafoer die Prediker gebruikt is die van een karavaan door de woestijn. Handelaars weten, dat het dwaasheid is, alleen op weg te gaan door de woestijn – je wordt beroofd, je kunt verongelukken, de nachten zijn bitter koud. Overleven op zo'n reis, kun je niet alleen.

Daarom wachten handelaars met hun kamelen tot ze met een groep zijn voor ze zo samen op weg gaan. Dan kijken rovers wel uit. Dan kun je elkaar weer op de been helpen als er iets mis gaat. In de ijskoude nachten kruipen die ruwe kerels dicht bij elkaar onder de kameelharen dekens – als huwelijkstekst dus alleen geschikt bij een homohuwelijk.

Prediker spreekt hier dus niet verheven over liefde en vriendschap, maar heel praktisch over samenwerken in het dagelijks leven. Uit hoe meer draden een koord gevlochten is, hoe sterker het is.

Toch is dat niet een vanzelfsprekend inzicht op Sesamstraatniveau.

Prediker is een exponent van de wijsheidsliteratuur die zich vooral na en dankzij de Babylonische Ballingschap heeft ontplooid. Als de kern van het Joodse volk naar Babel gevoerd wordt, terwijl de tempel verwoest achterblijft, is dat voor de wijsheidsliteratuur een keerpunt in de theologie van het Oude Testament. Tot die tijd is Israël vooral Gods VOLK dat leeft van de belofte dat God hen het LAND zal geven. Elk mens heeft binnen land en volk zijn of haar vanzelfsprekende plek als onderdeel van de groep. De relatie tot God loopt via de groep – vooral via de eredienst in de tempel en het leiderschap van de koning.

Bij de Ballingschap wordt die vanzelfsprekendheid open gebroken. Het volk biedt geen bescherming – het land wordt veroverd. Koning, hogepriester, tempel vallen weg. Mensen

voelen zich niet meer *vanzelf* deel van een geheel – voelen zich niet meer *vanzelf* op hun plaats in het leven- en dus ook niet meer *vanzelf* verbonden met God.

Eén van de belangrijkste ontwikkelingen in de Ballingschap, is dat de *Synagoge* ontstaat. Mensen gaan –ontworteld - nieuwe verbanden zoeken om God te ontmoeten. En ze ontdekken, dat ze samen moeten werken, willen ze God ontmoeten. Ontdekken, dat er minimaal 10 mannen moeten zijn (de minjan) om een echte synagogeviering mogelijk te maken. Elk mens telt nu en elk mens kan zichzelf alleen maar realiseren met anderen samen. Als de vanzelfsprekendheid van de groep instort, *leren mensen de samenwerking*. Als God niet meer een instituut is, hervindt men God in menselijke relaties.

In Babel leren mensen ook, nu eigen groep en volk zijn ingestort, samenwerken met anders gelovigen. Beroemd is natuurlijk Daniël, die zich inzet aan het hof van een oorspronkelijk vijandige koning. De joodse wijsheidsliteratuur zelf gebruikt ook inzichten van wijsheid uit Egypte en Assyrië. De Babylonische Ballingschap wordt zo voor hen het einde van exclusief denken, wij-zij denken. Men grijpt terug, achter de theologie van de Exodus en Kanaän, naar de theologie van de schepping. Achter de theologie van God en eigen groep naar de theologie van God en de wereld.

Dat is de grond van Predikers woorden. En juist vanuit die grond vind ik Prediker vandaag zo aansprekend. Bij ons is de vanzelfsprekendheid van land en volk en kerk steeds meer verdwenen in de beweging van een verzuilde christelijke natie naar een open land vol nationaliteiten, culturen en religies. De vanzelfsprekendheid van de eigen groep is open gebroken. Velen ervaren dat als ballingschap, ontheemding. Maar heeft het dan niet dezelfde positieve kracht als in de dagen van prediker? Het is onmogelijk geworden, de scheppende en bevrijdende kracht van God voor eigen groep op te eisen. Maar God kan nu gevonden worden in samenwerking en saamhorigheid met velen van velerlei kleur en klank.

In Babel verloren de gelovigen hun beschermende grenzen, maar met die grenzen *ook hun angst voor de ander*. Angst is immers gebrek aan ruimte. God bleek wijder en zijn schepping veelkeuriger dan ze ooit hadden geweten. De aarde is vol mensen om samen mee te werken en zelfs mee samen te werken. Door die nieuwe moed heeft Gods oude volk alle eeuwen overleefd in de diaspora – de opheffing van oude grenzen.

Zou het dan niet zo zijn, dat de afbraak van oude structuren, groepen, grenzen ook in onze tijd, een einde aan de angst kan zijn, een vinden van steeds meer ruimte, steeds meer mensen – van wat voor achtergrond dan ook – om mee samen te werken en zo samen te werken aan een aarde waar God weerikbaar is?

Het thema "De wijkgemeente als partner" stijgt dus ver uit boven het sesamstraatniveau. Het gaat om niets minder dan de vraag of we beseffen hoe God in deze tijd te vinden is: niet in heimwee naar de structuren die voorbij gegaan zijn, maar in nieuwe vormen van samenwerken met die vele anderen die Gods schepsels zijn, dragers van zijn creatieve kracht.

Samenwerken is niet een bittere noodzaak omdat de kerk zo klein geworden is, maar een vrolijke kans omdat God zo groot is geworden.

Maar nu naar de praktijk van alledag – daarvoor vertrouw ik u graag toe aan de leiding van Bram Schriever, altijd terzake en altijd enthousiast. Ik wens u een inspirerende ontmoeting.